

AKTİVİST KİMLİK VE AKTİVİZME BAĞLILIK ÖLÇEĞİ: TÜRKÇE'YE UYARLAMA, GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK ÇALIŞMASI

THE ADAPTATION OF ACTIVIST IDENTITY AND COMMITMENT SCALE INTO TURKISH: A VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Hayri CENGİZ*, Ahmet GÜNAY**

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, hayricengiz@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3394-349X>

** Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ahmetgunay@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7826-3682>

ÖZ

Bu araştırmanın amacı “Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği”ni (Klar & Kasser, 2009) Türkçe’ye uyarlamak ve geçerlik, güvenilirlik analizlerini gerçekleştirmektir. Araştırmanın örneklemini Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mimarlık Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde öğrenim gören 407 öğrenci oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %85.61’ini açıklayan, 8 madde ve tek boyuttan oluşan ölçme aracı elde edilmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde ise modelin uyum değerlerinin iyi seviyede olduğu görülmüştür. Ölçeğe ilişkin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen tüm bulguların neticesinde “Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği’nin” geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ve Türk kültüründe kullanılmasının uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aktivizm, Aktivist Kimlik, Aktivist Bağlılık, Geçerlik, Güvenilirlik

Jel Kodları: M10

ABSTRACT

The aim of this study is to adapt the Activist Identity and Commitment Scale (Klar & Kasser, 2009) to Turkish and to perform validity and reliability analyses. The sample of the research consist of 407 students studying at Suleyman Demirel University Faculty of Economics and Administrative Sciences, Faculty of Architecture and Faculty of Health Sciences. As a result of the exploratory factor analysis a measurement tool consisting of 8 items and one dimension was obtained which explained 85.61% of the total variance. As a result of the confirmatory factor analysis, it was observed that the fit values of the model were at a good level. The internal consistency reliability coefficient of the scale was calculated as .97. Within the scope of these findings, it is concluded that “Activist Identity and Commitment Scale” is a valid and reliable measurement tool and it is appropriate to use it in Turkish culture.

Keywords: Activism, Activist Identity, Activist Loyalty, Validity, Reliability

Jel Codes: M10

1. GİRİŞ

Aktivizm gibi toplu eylemlere katılımı öngörmek için sahip olunan duygularla ilgili çeşitli çalışmaların olduğu görülürken, aktivizme katılmanın sonucunda gelişen duygusal yansımaları ilişkin çok fazla araştırmanın olmadığı görülmektedir (Becker, Tausch & Wagner, 2011:1587). Oysa başkaları için yardımda bulunma davranışı sergilemenin iyi ruh halinin oluşmasında en iyi yollardan birisi olduğu ifade edilmektedir (Aranson vd., 2012:644). Buradan hareketle başkalarına fayda sağlamak adına gönüllü davranışlarda bulunmak yeterlik ve öz belirleme duygularını arttırarak öznel iyi oluş seviyelerine pozitif katkıda bulunmaktadır (Deci & Ryan, 2000). Klar ve Kasser (2009) tanımladıkları aktivizm yapısında, aktivizme katılmanın temel bir insan motivasyonu olmasıyla beraber bireylerin iyi oluş düzeylerine pozitif katkıda bulunduğunu ifade etmektedirler.

Türk Dil Kurumu'na göre aktivizm kavramı Fransızca "activisme" kelimesinden gelmekte ve etkililik anlamı taşımaktadır. Aktivizm, belirli sorunlara, problemlere dikkat çekilmesi amacıyla insanların bir araya gelmesi, politik ya da toplumsal değişim gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Aktivizm kavramının temelinde politik davranış sergileyerek toplumu daha iyi hale getirme düşüncesi mevcuttur (Klar & Kasser, 2009). Aktivizm savaşları önlemek, insan haklarını savunmak, çevreyi korumak gibi basit girişimlerle ya da zorlu eylemlerde bulunma davranışları olabileceği gibi (Klar & Kasser, 2009:757), adaletsizlik ve eşitsizlikten kaynaklanan sorunları ifade eden toplu amaca dayalı bir eylem biçimi (Ürkmez, 2020:110) olarak ifade edilmektedir.

Klar ve Kasser (2009) aktivizm yapısının üretkenlik, sosyal ilgi, gönüllülük ve topluluk hissi arzuları teorileriyle ilişkili olduğunu ifade etmektedir (Klar & Kasser, 2009:757). Kavramlar kısaca ele alındığında, üretkenlik temel olarak bireyin gelecek nesillerin refahına çıkar

beklemeden kendisini adanması (Erikson, 1950, Akt. Klar & Kasser, 2009), sosyal ilgi yapısı bireyin toplum ve insanların huzurunu kendi çıkarlarından üstün tutarak uğraşı göstermesini ifade etmektedir (Leak & Leak, 2006:207). Gönüllülük yapısı ise başkalarına yardım etmekten haz alan bireyin içsel motivasyonu ve başkalarına yardım etmenin bireye de faydası olacağını değerlendiren dışsal sebepler aracılığıyla ifade edilmektedir (Meier & Stutzer, 2008). Son olarak aktivizmi ifade eden topluluk hissi arzuları teorisinin temelinde aktivizm aracılığıyla dünyayı daha iyi duruma getirme düşüncesi mevcuttur (Kasser, 1996).

Yapılan çeşitli araştırmalarda kendilerini aktivist olarak tanımlayan, aktivizme katılan bireylerin psikolojik iyi oluş (Klar & Kasser, 2009; Gilster, 2012), öznel zindelik ve umutlu olma (Klar & Kasser, 2009), psikolojik olarak daha güçlü olma (Evripidou & Drury, 2013), mutluluk (Boehnke & Wong, 2011), sevinç ve tatmin (Becker vd.,2011), benlik saygısı (Tropp & Brown, 2004), özgüven (Shriver, Miller, & Cable, 2003) değişkenleriyle aralarında pozitif yönlü ilişkilerin olduğu görülmektedir. Aktivizm kavramıyla ilgili yerli literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde ise genel olarak dijital platformlar kullanılarak gerçekleştirilen dijital aktivizm hareketlerine odaklanıldığı anlaşılmaktadır (Karagöz, 2013; Önder, 2016; Turhan, 2017).

Aktivist katılımlarda zaman zaman barışçıl bir gösteriyle başlayan eylemlerin şiddetle sonuçlandığı örnekler de çok görülmektedir (Becker vd., 2011:1588). Bu araştırmanın ifade ettiği aktivizm yapısı aktivizme katılmak için sahip olunan öfke, şiddet eğilimi gibi negatif duygu durumlarını içeren riskli aktivizm yapısında değil, toplumu daha iyi hale getirme, diğerlerinin yararına davranış sergileme gibi kolektif eylem katılımları sonucunda bireye yansıyan duygu durumları üzerine odaklanmaktadır. Klar ve Kasser (2009) tarafından geliştirilen "Aktivist Kimlik ve

Aktivizme Bağlılık Ölçeği" bireyin kendisini aktivist olarak tanımlaması ve aktivist katılımlara olan bağlılığı hakkında bilgi vermektedir.

2. ARAŞTIRMANIN METODOLİJİSİ

Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeğinin Türkçe uyarlaması, dil, yapı geçerliliği ve güvenilirliğine dair gerçekleştirilen işlemler bu başlık altında sırası ile verilecektir.

2.1. Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mimarlık Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın gerçekleştirildiği 2018-2019 Güz yarıyılında çalışmaya konu olan fakültelerde öğrenim görmekte olan toplam öğrenci sayısı 11186 olup bunların 5914'ünü kız, 5272'sini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından kolayda örnekleme yoluyla 442 gönüllü öğrenciye ulaşılmıştır. Öğrencilere dağıtılan anket formlarının gelişi güzel ya da eksik doldurulması nedeniyle 35 anket formu çalışma dışında bırakılmış ve 407 anket formu üzerinden analize devam edilmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısı dikkate alındığı zaman (407) örneklem sayısının yeterli olduğuna karar verilmiştir. Katılımcıların %60,4'ü (246) kadın, %39,6'sı (161) ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların öğrenim gördüğü fakülteler göz önünde bulundurulduğu zaman %78'inin (318) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, %15,2'sinin (62) Mimarlık Fakültesi ve %6,6'sının (27) ise Sağlık Bilimleri Fakültesinde olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Orijinal Ölçme Aracı

Klar ve Kasser (2009) tarafından geliştirilen Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık ölçeği (Activist Identity and Commitment Scale) tek boyut ve 8 ifadeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 1,3,5,7 numaralı maddeler aktivist kimliğe ilişkin

ifadeleri, 2,4,6,8 numaralı maddeler aktivizme bağlılığa ilişkin ifadeleri tanımlamaktadır. 341 Katılımcı üzerinde sınanan ölçekteki ifadeler 7'li likert olup 1 ile 7 arasında değişen puanlamalar (Hiç katılmıyorum - Tamamen Katılıyorum) şeklinde tasarlanmıştır. Ters ifade bulunmayan ölçeğin alpha katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Ölçeğin açıklanan varyansı ise %76'dır.

2.3. İşlem

Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği araştırmacılar tarafından alanında uzman ileri düzey İngilizce bilgisine sahip 6 öğretim üyesine gönderilmiş ve Türkçe'ye çevrilmesi istenmiştir. Öğretim üyelerinden gelen çevirilerden bağımsız olarak araştırmacılar tarafından Türkçe'ye çevrilen ölçekte bulunan 8 ifade ve öğretim üyelerinden gelen çeviriler kıyaslanmış ve çok büyük oranda ve revize edilmeye gerek duyulmayacak benzerlikte çeviri yapıldığı tespit edilmiştir. Türkçe'ye çevirisi yapılan ölçekteki ifadeler Süleyman Demirel Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda görevli olan 3 öğretim elemanına gönderilmiş ve yeniden kaynak dile çevrilmesi istenmiştir. Orijinal ölçekteki ifadeler ve öğretim elemanlarının yaptığı çeviriler kıyaslanmış ifadelerin yüksek oranda benzer olduğu kanaatine varılmıştır. 407 Katılımcıya uygulanan ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmış ardından yapı geçerliğini sınamak amacıyla sırasıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğinin gerekli nitelikleri taşıdığına tespitinin ardından ölçeğin güvenilirliği için iç-tutarlılık ve madde analizi için düzeltilmiş madde toplam korelasyonları incelenmiştir. Sırasıyla verilen işlemleri gerçekleştirmek için SPSS 26 ve AMOS paket programlarından faydalanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin yapı geçerliğini sınamak amacıyla öncelikle açımlayıcı

faktör analizi (AFA) ile doğrulayıcı faktör analizi (DFA), ardı sıra ise güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan işlemlere dair detaylı bilgiler aşağıda sırası ile verilmiştir.

3.1. Yapı Geçerliliği

Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin yapı geçerliliğinin sınanması amacıyla gerçekleştirilen AFA neticesinde ölçeğin aslına uygun şekilde tek faktörlü bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'de AFA'ya dair detaylar bulunmaktadır.

Tablo 1: Rekabet İndeksi AFA Sonuçları

Madde No	Madde	Ort.	Standart Sapma	Faktör Yüklü
1	Aktivist olmak benim kim olduğumun merkezindedir	5,06	1,616	,957
2	Aktivizme katılmaya gerçekten kararlıyım	4,84	1,643	,951
3	Kendimi aktivist olarak tanımlarım	4,63	1,632	,946
4	Yoğun olsam dahi aktivizm için vakit yaratırım	4,42	1,649	,945
5	Beni iyi tanıyan insanlar aktivist olarak çağırırlar	3,94	1,721	,934
6	Aktivizme katılmak için zahmete katlanırım	4,44	1,729	,923
7	Bir aktivist olmak benim kim olduğumun önemli bir göstergesidir	4,79	1,721	,887
8	Aktivizme katılmak zorunda olduğumda gerekli zamanı ayırırım	4,634	1,766	,854

Özdeğer:6,849

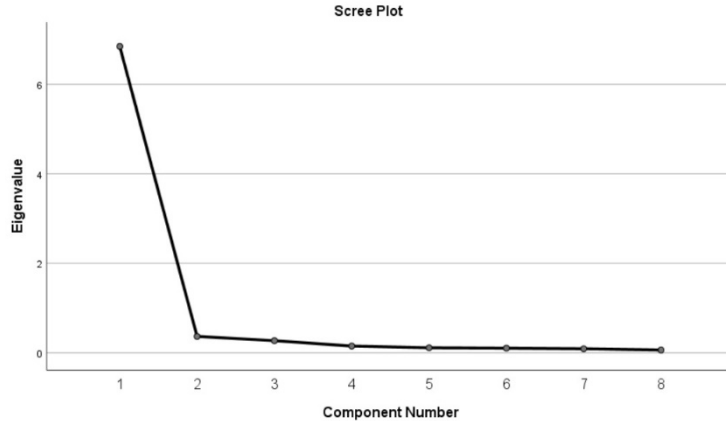
Açıklanan Varyans: 85,611

KMO: ,943

Tablo 1'den anlaşılacağı gibi ifadelerle ait faktör yükleri ,854 ile ,957 arasında değişmektedir. Faktör yükleri değerlendirilirken ,32 altı anlamsız, ,32 ve ,50 arası önemli ve ,50 üstü ise yüksek anlamlı olarak kabul edilir (Hair vd, 1998). Buradan hareketle mevcut ifadelerin tamamının yüksek derecede anlamlı olması nedeniyle hiçbir ifade analiz dışında bırakılmamıştır. Veri setine ait Kaiser-

Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü ,943 olarak tespit edilmiş olup mükemmel seviyede olduğunu ifade edilebilir (Kalaycı, 2014:322). Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeğinin özdeğeri 6,849 ve açıklanan varyansı ise 85,611 olarak bulunmuştur. Şekil 1'de gösterilen Scree Plot grafiğinden de anlaşılacağı üzere ölçek aslına uygun şekilde tek faktörlü bir yapıdadır.

Şekil 1: Scree Plot Grafiği

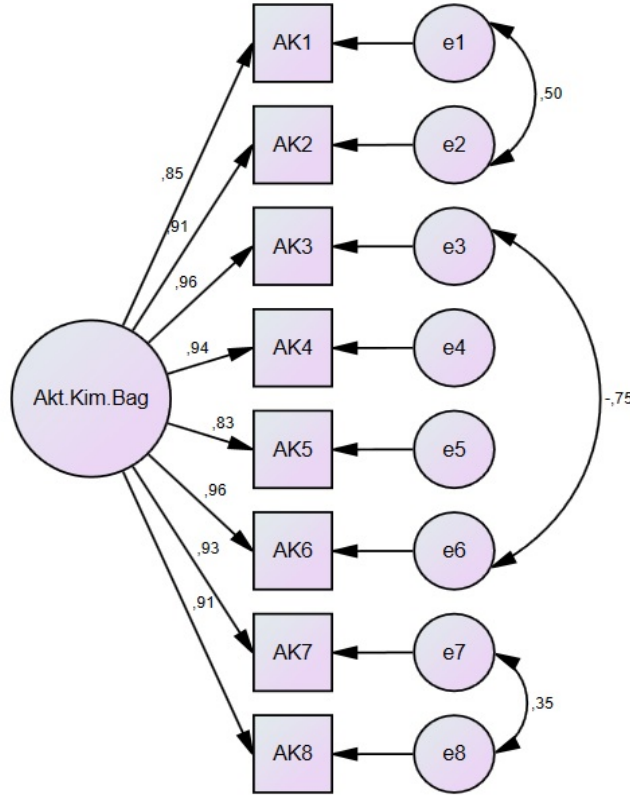
Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin AFA neticesinde elde edilen bulgulardan hareketle DFA gerçekleştirilmiştir. Ölçeğe DFA'ya ait uyum iyiliği değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği DFA Uyum İyiliği Değerleri

$\chi^2/(df)$	RMSEA	NFI	GFI	AGFI	TLI	CFI	RFI
4,128	.087	,986	,929	,962	,982	,989	,976

Tablo 2'de görüleceği üzere uyum iyiliği değerlerinin iyi uyum seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır. 8 İfade ve tek boyutlu Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeğinin yol analizi Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği DFA Sonuçları

Şekil 2'de görüleceği üzere Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin faktör yükleri ,83 ile ,96 arasında değerler almaktadır. Faktör yükleri ve uyum iyiliği değerleri göz önüne alındığı zaman analize ölçekten herhangi bir madde atmadan devam edilmiştir. Modifikasyon önerileri gereği ölçekte bulunan 1 numaralı (Aktivist olmak benim kim olduğumun

merkezindedir) ifade ile 2 numaralı (Aktivizme katılmaya gerçekten kararlıyım), 3 numaralı (Kendimi aktivist olarak tanımlarım) ifade ile 6 numaralı (Aktivizme katılmak için zahmete katlanırım) ifade ve 7 numaralı (Bir aktivist olmak benim kim olduğumun önemli bir göstergesidir) ifade ile 8 numaralı (Aktivizme katılmak zorunda olduğumda

gerekli zamanı ayırırım) ifadelerin hata kovaryanslarının bağlanması vasıtasıyla iyi uyum iyiliği değerlerine ulaşmıştır.

3.2. Güvenilirlik Analizi

Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin güvenilirlik değeri ve ifadelere ait istatistiki bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları

Madde No	Ort.	S.S.	Çarp.	Bask.	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Maddelerin Silinmesi Durumunda Alfa	Alt-Üst %27 Madde Ayırt Edicilik İndeksi
1	5,06	1,616	-,741	,052	,852	,975	-34,009***
2	4,84	1,643	-,579	-,181	,911	,972	-25,636***
3	4,63	1,632	-,555	-,201	,942	,970	-24,384***
4	4,42	1,651	-,336	-,351	,928	,971	-20,729***
5	3,95	1,721	-,028	-,683	,814	,977	-20,485***
6	4,44	1,729	-,347	-,583	,935	,970	-21,232***
7	4,48	1,721	,373	-,585	,927	,971	-20,303***
8	4,63	1,766	-,476	-,586	,899	,972	-21,283***

Tablo 3 incelendiği zaman madde ortalamalarının 3,95 ile 5,06 arasında puanlar aldığı görülmektedir. İfadelerin çarpıklık basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında yer alması nedeniyle normallik dağılımına uygun olduğu ifade edilebilir. Düzeltilmiş madde korelasyon değerlerinin en düşük ,814 ile en yüksek ,942 arasında değerler aldığı görülmektedir. Ölçeğin maddelerinin silinmesi durumunda ölçek güvenilirliğinin pozitif yönde etkilenmediği tespit edilmiştir. Alt-üst %27 madde ayırt edicilik indeksine göre ise t değerlerinin %99 güven düzeyinde farklılaştığı görülmüştür. Nihayetinde Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeğinin Cronbach alpha iç tutarlık katsayısının ise ,976 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğe dair elde edilen iki yarı güvenilirliğe ait değerlerden madde korelasyonu ,924, Spearman-Brown katsayısı ise ,961 olarak bulunmuştur.

4. SONUÇ

Klar ve Kasser (2009) tarafından geliştirilen Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık (Activist Identity and Commitment Scale)

Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasının yapılmasının amaçlandığı bu çalışmada ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği sınanmıştır. Türkçe'ye Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği olarak çevrilen bu ölçeğin geçerliliğinin sınanması için AFA ve DFA yapılmış, neticesinde ölçeğin aslına uygun olarak tek faktörlü bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. İfadelerin tamamının faktör yüklerinin ,854 ve ,957 arasında yer aldığı ölçekte uyum iyiliği değerlerinin de iyi uyum seviyesinde çıkmasıyla ölçeğin aslına bağlı kalarak 8 ifadenin tamamı muhafaza edilmiştir.

Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin güvenilirliğinin sınanması maksadıyla gerçekleştirilen analizler neticesinde ölçek Cronbach alpha katsayısının ,976 olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeğinin Türk kültüründe rahatlıkla kullanılabileceğini ifade etmek mümkündür. 7'li Likert olan ve 1 kesinlikle katılmıyorum 7 kesinlikle katılıyorum şeklinde tasarlanan Ölçeğe ilişkin ifadelerin nihai hali Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Rekabet İndeksi Türkçe Uyarlanması İfadeleri

Madde No	İfadeler
1	Aktivist olmak benim kim olduğumun merkezindedir.
2	Aktivizme katılmaya gerçekten kararlıyım.
3	Kendimi aktivist olarak tanımlarım.
4	Yoğun olsam dahi aktivizm için vakit yaratırım.
5	Beni iyi tanıyan insanlar aktivist olarak çağırırlar.
6	Aktivizme katılmak için zahmete katlanırım.
7	Bir aktivist olmak benim kim olduğumun önemli bir göstergesidir.
8	Aktivizme katılmak zorunda olduğumda gerekli zamanı ayırırım.

KAYNAKÇA

1. ARONSON, E., Wilson, T. D., Akert, R. M., & Gündüz, O. (2012). Sosyal psikoloji. Kaknüs Yayınları.
2. BECKER, J. C., Tausch, N., & Wagner, U. (2011). Emotional consequences of collective action participation: Differentiating self-directed and outgroup-directed emotions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(12), 1587-1598.
3. BOEHNKE, K., & Wong, B. (2011). Adolescent political activism and long-term happiness: A 21-year longitudinal study on the development of micro-and macrosocial worries. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(3), 435-447.
4. DECI, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.
5. ERIKSON, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
6. EVRIPIDOU, A., & Drury, J. (2013). This is the time of tension: Collective action and subjective power in the Greek anti-austerity movement. *Contention*, 1(1), 31-51.
7. GILSTER, M. E. (2012). Comparing neighborhood-focused activism and volunteerism: psychological well-being and social connectedness. *Journal of Community Psychology*, 40(7), 769-784.
8. HAIR, Jr, J., Andeson, R.L. Tahtam, W.C. Black, (1998). *Multivariate Data Analysis, Fifth Edition*, Prentice Hall
9. KALAYCI, Ş., (2014) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 6. Basım, s. 322
10. KARAGÖZ, K. (2013). Yeni medya çağında dönüşen toplumsal hareketler ve dijital aktivizm hareketleri. *İletişim ve diplomasi*, 1(1), 131-156.
11. KASSER, T. (1996). Aspirations and Well-Being in a Prison Setting 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 26(15), 1367-1377.
12. KLAR, M., & Kasser, T. (2009). Some benefits of being an activist: Measuring activism and its role in psychological well-being. *Political Psychology*, 30(5), 755-777.
13. LEAK, G. K., & Leak, K. C. (2006). Adlerian Social Interest and Positive Psychology: A Conceptual and Empirical Integration. *Journal of Individual Psychology*, 62(3).
14. MEIER, S., & Stutzer, A. (2008). Is volunteering rewarding in itself?. *Economica*, 75(297), 39-59.
15. ÖNDER, H. B. (2016). Dijital Kültür ve Dijital Aktivizm Karşısında Stratejik Halkla İlişkilerin Değişen Durumu. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 1(1), 29-35.
16. SHRİVER, T. E., Miller, A. C., & Cable, S. (2003). Women's work: Women's involvement in the Gulf War

- illness movement. *The Sociological Quarterly*, 44(4), 639-658.
17. TROPP, L. R., & Brown, A. C. (2004). What benefits the group can also benefit the individual: Group-enhancing and individual-enhancing motives for collective action. *Group processes & intergroup relations*, 7(3), 267-282.
18. TURHAN, D. G. (2017). Dijital Aktivizm. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 26(1).
19. ÜRKMEZ, D. (2020). Dijital Aktivizm Olarak Sosyal Medyada Boykot Çağruları: Watsons Krizi Örneği.
20. <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim 01.06.2020